

Tekoälyasetuksen tilannekatsaus

Maria Hauptmann

Työ- ja elinkeinoministeriö

Digi- ja datasäätelyn koordinaatioryhmän kokous 13.9

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Mistä tekoälyasetuksessa on kyse?

Riskiperustainen ja käyttötapauskohtainen lähestymistapa

• **Korkean riskin tekoälyjärjestelmiä voivat olla esim. järjestelmät, jotka:**

- Määrittävät henkilön pääsyn koulutuslaitokseen tai työpaikkaan
- Arvioivat henkilön luottokelpoisuutta
- Avustavat lain tulkinnessa ja soveltamisessa

• **Yleiskäyttöiset tekoälyjärjestelmät / foundation mallit (esim. ChatGPT) asetettaisiin tiukennettuja vaatimuksia**

Käsittelytilanne

- Neuvosto vahvisti kantansa asetusehdotukseen joulukuussa 2022 ja Euroopan parlamentti puolestaan kesäkuussa 2023
- Trilogineuvottelut käynnistettiin kesällä, ja **neuvottelut jatkuvat syksyllä**
 - Neuvotteluissa edelleen avoinna keskeisimmät kysymykset, esim. tekoälyn määritelmä, kielletyt ja korkean riskin tekoäly käyttötapaukset
- Tavoitteena yhteisymmärryksen saavuttaminen trilogineuvotteluissa loppuvuodesta

Yleisesti Euroopan parlamentin muutosehdotuksista (1/2)

- **EP:n kanta tietyiltä osin tiukempi kuin neuvoston kanta**
 - EP ehdottaa esimerkiksi **laajennuksia** kiellettyihin tekoälykäytänteisiin, esim.
 - Täysikielto reaaliaikaiselle biometriselle etätunnistamiselle
 - Jälkikäteinen biometrinen etätunnistaminen tallenteilta sallittua vain vakavien rikosten tutkimiseen ja tuomioistuimen luvalla
- **Laajennuksia** korkean riskin tekoälyjärjestelmiin, esim.:
 - Maahanmuuttotrendejä ennustavat tekoälyjärjestelmät
 - Vaalien tulokseen tai äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavat tekoälyjärjestelmät
 - Erittäin suurten online-alustojen suosittelujärjestelmissä käytetyt tekoälyjärjestelmät

Yleisesti Euroopan parlamentin muutosehdotuksista (2/2)

- EP on esittänyt **lukuisia uusia elementtejä** asetusehdotukseen, joiden vaikutuksia ei ole voitu arvioida, esimerkiksi:
 - Perustamallien (*foundation models*, esim. ChatGPT:n kaltaiset järjestelmät) tarjoajille asetetut useat uudet velvollisuudet
 - Avoimen lähdekoodin (*open-source*) lisenssein tarjotut tekoälyjärjestelmät eivät lähtökohtaisesti kuuluisi asetuksen soveltamisalaan
 - Sääntely yksipuolisesti asetettujen sopimusehtojen kohtuuttomuudesta
 - Oikeussuojakeinot
 - Tekoälyjärjestelmiä koskevat yleiset periaatteet ja tekoälyn ”lukutaidon” (AI literacy) kasvattamista koskevat toimenpiteet

Tekoälyn määritelmä

• **Tekoälyteknologia:**

- EP:n kannassa tekoäly määritelty **yleisellä ja avoimella tasolla**, sitomatta tiettyyn teknologiaan
- Neuvoston kannassa tekoäly koskee **koneoppivia ja logiikka- ja/tai tietopohjaisia järjestelmiä**
- Sääntelyssä luovuttu komission mahdollisuudesta muuttaa myöhemmin listausta tekoälyn määritelmään kuuluvista teknologioista (vrt. komission alkuperäinen ehdotus v. 2021)

• **Sääntöpohjainen automaatio:**

- Järjestelmä soveltaa ihmisen määrittämiä sääntöjä käyttämättä itsenäistä harkintavaltaa
- Neuvoston kannassa sp. automaatio suljettu pois tekoälyn määritelmästä. EP:n kanta jättää jossain määrin avoimeksi, kuuluuko sp. automaatio tekoälyn määritelmään

Yleiskäyttöiset tekoälyjärjestelmät / Perustamallit

- Neuvoston kanta keskittyy **yleiskäyttöisten tekoälyjärjestelmien** sääntelyyn, EP:n kanta puolestaan **perustamallien** sääntelyyn
 - Järjestelmät voivat esim. tuottaa kuvaa tai tekstiä, ja niitä voidaan hyödyntää osana erilaisia tekoälyjärjestelmiä (vrt. ChatGPT)
- Neuvoston kannassa yleiskäyttöisiä tekoälyjärjestelmiä säännellään niiden aiheuttamien riskien ja käyttötapauksen mukaan, EP:n kannassa ei
- EP:n kannassa perustamallien tarjoajille asetettaisiin laajempia velvoitteita neuvoston kantaan nähden

Haasteita asetusehdotuksen tulevissa neuvotteluissa

- Hankaluudet, jos tekoälyavusteinen reaaliaikainen ja jälkikäteinen biometrinen etätunnistaminen tallenteilta olisivat kiellettyjä käyttötapauksia
 - Biometrinen etätunnistaminen tärkeää mm. poliisin rikostutkinnan kannalta
- Suomen mukaan asetuksen tulisi kattaa vain ”aito tekoäly”
 - Suomi on viime vuosien aikana vaikuttanut aktiivisesti siihen, että ns. sääntöpohjainen automaatio jäisi tekoälyn määritelmän ulkopuolelle
- Korkean riskin tekoälyjärjestelmien rekisteröinti EU:n julkiseen tietokantaan
 - Suomen mukaan tietyt tekoälyjärjestelmät (esim. kriittisen infrastruktuurin turvallisuuskomponenteissa) tulisi sulkea rekisteröintivelvollisuuden ulkopuolelle
 - Riskinä tekoälyjärjestelmiä koskevan sensitiivisen tiedon paljastuminen

Haasteita asetusehdotuksen tulevissa neuvotteluissa

- Perustamallien tarjoajille asetettujen velvoitteiden ei tulisi olla kohtuuttoman raskaita. Velvoitteissa tulisi myös huomioida järjestelmien aiheuttamat riskit käyttötapauksen mukaan (kuten neuvoston kannassa)
- **Esimerkiksi:** perustamallien tarjoajia koskeva velvollisuus julkaista tiivistelmä tekijänoikeuksilla suojatusta datasta, jota on käytetty järjestelmän kouluttamiseen
 - Suhde voimassa olevaan tekijänoikeuksia koskevaan sääntelyyn (erityisesti tekstin ja datan louhintaa koskevat säännökset tekijänoikeusdirektiivissä)
 - Velvoite mahdollisesti raskas ja käytännössä vaikea toteuttaa perustamallien tarjoajalle

Suomen päivitettyt kannat asetusehdotuksesta

- Eduskunnassa käsitellään parhaillaan U-jatkokirjettä (UJ 22/2023 vp), jolla päivitetään Suomen kannat asetusehdotukseen tulevia trilogineuvotteluja varten
- Keskeisiä Suomen kantoja
 - Suomi pyrkii yleisesti siihen, että neuvotteluissa voitaisiin tukeutua mahdollisimman pitkälle **neuvoston yleisnäkemykseen**
 - Erityisesti varauksellinen suhtautuminen EP:n ehdottamiin laajennuksiin korkean riskin tekoälyjärjestelmien listaukseen
 - Suomen mukaan tekoälyä pitäisi voida hyödyntää **reaaliaikaisessa sekä jälkikäteisessä biometrisessä etätunnistamisessa** lainvalvontaviranomaisten toiminnassa tietyin tarkasti rajatuin reunaehdoin ja huomioiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen